

БІБЛІОТЕКА РМАНУМ

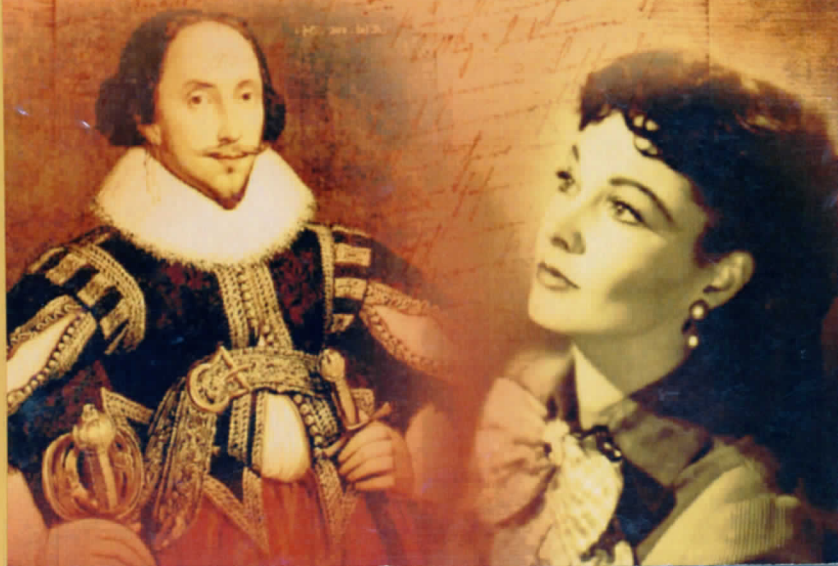
Рівненська Мала академія наук
учнівської молоді

О.Ю. Приходько

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

Методичні рекомендації

щодо виконання
науково-дослідницьких робіт

Упорядник: Приходько О.Ю., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та історії світової літератури Рівненського інституту слов'янознавства Київського славистичного університету

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського інституту слов'янознавства Київського славистичного університету (Протокол №12 від 27.09.2010 р.).

Рецензенти: Васильєв Є.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та історії світової літератури Рівненського інституту слов'янознавства Київського славистичного університету

Назарець В.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. акад. С. Дем'янчука

У навчальному посібнику вміщено методичні рекомендації щодо підготовки та написання наукових досліджень із зарубіжної літератури, які підготувала голова журі секції зарубіжної літератури II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України (наукове відділення філології та мистецтвознавства Рівненської Малої академії наук учнівської молоді).

ЗМІСТ

Загальні положення про науково-дослідницьку роботу із зарубіжної літератури	4
Вибір теми науково-дослідницької роботи	6
Робота з джерелами	9
Структура науково-дослідницької роботи	15
Категоріальний апарат наукового дослідження	18
Укладання списку використаних джерел	20
Оформлення додатків науково-дослідницької роботи	23
Методи наукового дослідження	23
Мова та стиль науково-дослідницької роботи	26
Вимоги до оформлення наукового дослідження	29
Вимоги до оформлення відгуків та рецензій на науково-дослідницьку роботу учнів-членів МАН	31
Оцінювання та захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН	32
Додатки	
Додаток А. Оформлення титульної сторінки роботи	36
Додаток Б. Оформлення змісту роботи	37
Додаток В. Перелік інтернет-ресурсів із зарубіжної літератури	38
Додаток Д. Приклади бібліографічних записів (за новими вимогами ВАК від 2009 р.)	39
Додаток Е. Перелік орієнтовних тем науково-дослідницьких робіт МАН із зарубіжної літератури	43
Список використаних джерел	46
Список рекомендованої наукової літератури	47

Загальні положення про науково-дослідницьку роботу із зарубіжної літератури

Учнівська науково-дослідницька робота із зарубіжної літератури – це перша спроба самостійного наукового аналізу історико-літературних явищ, процесів і художніх творів світового письменства за допомогою методів наукового пізнання. Завершальним етапом такого дослідження мають стати самостійні висновки та узагальнення, які відповідають визначеним на початку роботи меті та завданням. За своїм характером – це наукове дослідження, а не робота реферативного типу.

Звернімо увагу, що наукова робота з літератури, підготовлена в системі МАН України, – це творча наукова робота учня, яка виконується самостійно й базується на знаннях, уміннях і навичках, здобутих під час шкільного та позашкільного вивчення літератури.

Варто зазначити, що дослідницький спосіб пізнання відповідає природі мислення людини. Першим цю закономірність виявив іще давньогрецький філософ Сократ. Теоретичним підґрунтям організації пошукової діяльності школярів можуть стати психолого-педагогічні та методичні праці, в яких важливе значення надається самостійній науковій роботі учнів. Так, на межі 50-60 років XIX ст. ідею дослідження підтримав відомий лікар та педагог М. Пирогов. Дослідницьку діяльність школярів під час навчання він протиставляв офіційному, яке називав ще "класно-переводним навчанням", маючи на увазі, що мета його полягає в атестації учнів, а не в їхньому розвитку. Видатний педагог К. Ушинський неодноразово повторював, що навчання повинно завжди надавати дитині можливість діяльності, відповідної її силам, і допомагати їй тільки там, де в неї не вистачає сил, поступово послаблюючи цю допомогу з віком дитини. Цю ж думку розвивала вітчизняний педагог-просвітитель і вчений Софія Русова. У багатьох своїх працях вона наголошувала, що вчителів не варто у своїх викладах вичерпувати тему, учням потрібно надавати можливість самим доходити до її остаточного розуміння, адже це розвиває уявлення дитини, її творчі сили

Значення дослідницької роботи в навчальному процесі розглянуто й у психологічній науці. Так, С. Рубінштейн писав: "Кожна спроба вихователя-вчителя "внести" в дитину пізнання та моральні норми, обминаючи власну діяльність дитини щодо оволодіння ними, підриває, як це чудово розумів ще К. Ушинський, самі основи здорового розумового та морального розвитку дитини, виховання її особистісних властивостей і рис" Інший відомий психолог П. Блонський, аналізуючи процес навчання, зауважував, що робота учня повинна організовуватися так, щоби з самого початку поступово підводити його до оволодіння методами наукової праці.

У своїй науковій роботі учень має продемонструвати добрі знання з відповідної теми у царині зарубіжної літератури, достатній термінологічний апарат, початкове оволодіння методикою аналізу та опису літературно-естетичних явищ, уміння самостійно робити теоретичні узагальнення та висновки. Саме тому визначено такі критерії оцінки роботи: актуальність і новизна обраної теми; науковість, самостійність дослідження; аргументоване доведення висунутих положень, якість матеріалу для дослідження; логічність, послідовність викладу думок; довершеність та умотивованість структури роботи; самостійність висновків; стилістична вправність, грамотність та якість оформлення.

Процес учнівської науково-дослідницької роботи досить тривалий і включає ряд етапів: 1) вибір теми для дослідження; 2) визначення мети й завдань дослідження, з'ясування структури роботи та складання робочого плану; 3) опрацювання наукової літератури; 4) робота з конкретним художнім текстом (текстами); 5) аналіз та систематизація опрацьованого літературного матеріалу; 6) узагальнення одержаних результатів, написання висновків; 7) оформлення роботи.

Метою досліджень учнів із зарубіжної літератури в системі МАН України є розвивати широку читацьку культуру школярів, сприяти поглибленню їхньої літературної освіти, виявляти наукові інтереси та творчий потенціал учнів, залучати до пошукової діяльності, створювати умови для самовизначення у майбутній професії.

Серед завдань, які мають бути реалізовані під час науково-дослідницької роботи в МАН, варто звернути увагу на такі:

- навчити самостійно опрацьовувати спеціальну наукову літературу;
- робити вибір, самостійний критичний аналіз та узагальнення наукових даних;
- використовувати набуті знання для виконання певного наукового завдання;
- робити самостійні висновки на основі критичного опрацювання наукових джерел, даних практичного досвіду.

Вибір теми науково-дослідницької роботи

Серед учнівських наукових досліджень із зарубіжної літератури доцільно виокремити роботи дослідницького та реферативного характеру. Зміст наукових досліджень різних видів визначається насамперед метою, що ставиться перед учнями.

Так наукові роботи дослідницького характеру спрямовано на розв'язання творчих завдань, виконання яких можливе на основі самостійного спостереження, критичного аналізу та власних висновків щодо того чи іншого літературного явища. У дослідженнях цього типу пропонуються оригінальні способи вирішення певних наукових проблем, визначається і перевіряється власна гіпотеза щодо їх розв'язання.

Наукові дослідження реферативного характеру розв'язують завдання, які сприяють поглибленому розгляду вже відомих у літературознавстві фактів. У процесі роботи над дослідженнями цього типу учні вчать систематизувати та узагальнювати результати відомих явищ, зіставляти та аналізувати наукові теорії, робити на їх основі власні наукові висновки.

Як засвідчує практика, в учнівських роботах реферативного характеру іноді трапляється надмірне захоплення матеріалом із певних літературних джерел (цитовання або переказування), при цьому власні судження й висновки юного науковця майже не висвітлюються. Звичайно: такого недоліку треба уникати, позаяк одними з головних критеріїв оцінювання наукової роботи будь-якого типу є її самостійність і творчий характер.

Серед видів наукових досліджень з літератури доцільно виокремити:

- літературознавчі (коментар та самостійний оригінальний аналіз художнього твору, певного літературного явища, події; дослідження з питань теорії літератури; аналіз наукових першоджерел, критичних матеріалів; зіставлення варіантів одного літературного тексту, різних творів, порівняння оригіналу й перекладу тощо. Наприклад, дослідження на теми: "Масонські ремінісценції в романі М. Булгакова "Майстер і Маргарита"; "Інтерпретація образу Дон Жуана в іспанській, італійській, польській та українській літературах", "Рецепція В. Шекспіра в німецькій та американській літературах доби Романтизму";

- біографічні (збір та дослідження невідомих фактів із життя письменників, перекладачів): «Відображення життєтексту у творчості Г Гарсія Маркеса»;

- краєзнавчі (вивчення пам'ятних місць, матеріалів музеїв, пов'язаних з життям і творчістю письменників та перекладачів). Наприклад: «Білоцерківські сторінки «Повісті про життя К.Г Паустовського»,

- історичні (аналіз історичних подій та їх відображення у літературному творі). Наприклад: «Окремість та подібність серединної землі до реального світу за романом Дж. Р.Р Толкіна «Володар пернів»; «Битва при Шрусбері у творчості В. Шекспіра»;

- мистецтвознавчі (аналіз літературних творів у зв'язку з творами образотворчого, музичного, театрального, кіно- й телемистецтва тощо). «Поліфункціональність флористичних образів у художніх творах зарубіжної літератури», «Образ Доріана Грея у британських та американських кіноверсіях», «Функціональна роль «Трамваю бажання» Т Вільямса у фільмі «Все про мою матір» П. Альмадовара», «Гомерівський епос у голлівудському перевтіленні».

Вибір теми – важливий і відповідальний етап, оскільки від нього залежить успіх усього дослідження. Тема наукової роботи має бути неширокою, конкретною і стосуватися однієї з актуальних проблем літературознавства. Відповідно до захоплення та уподобань учня можна обирати наукову проблему з будь-якого періоду зарубіжної літератури.

Бажано, щоб учень володів мовою тієї національної спільноти (культурного регіону), літературний твір якої він береться досліджувати.

Робота може бути виконана також і в руслі компаративістичних студій (наприклад, вивчення особливостей перекладу в компаративістичній площині: «Специфіка рецепції В. Шекспіра в японській літературі», «Особливості українських перекладів роману «Коханець леді Чаттерлей» Г.Д. Лоуренса» тощо), мати історико-літературний або теоретичний характер (використання новітніх методів аналізу художнього тексту – структурно-семіотичний, міфологічний, постструктуралістський, інтертекстуальний, психоаналітичний, постколоніальний, феміністичний (гендерний), школа читацького відгуку тощо – під час аналізу твору світової літератури).

Важливою умовою вибору теми є її актуальність, тому, на нашу думку, варто враховувати тенденції розвитку сучасної літературознавчої науки та стежити за тим, щоб теми не повторювалися у дослідженнях учнів Малої академії наук. Потрібно працювати з сучасними фаховими виданнями, які панорамно відображають розвиток світової літератури та окреслюють нові методи літературознавчого пізнання. Допоможуть у цьому такі видання: журнал світової літератури «*Всесвіт*», інтернет-видання «*Літакцент*» (www.litakcent.com), «*Иностранная литература*» (Росія), часописи «*Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*», «*Вікно у світ*», «*Зарубіжна література в навчальних закладах*», «*Русская словесность в школах України*», «*Русский язык, литература, культура в школе и вузе*», газети «*Літературна Україна*», «*Зарубіжна література*» тощо.

Після того, як сформульовано літературознавчу проблему, потрібно визначити, на якому художньому матеріалі буде проводитися дослідження. Зазвичай, для цього обирають тексти видатних майстрів світової літератури – оповідання, романи, поезію – і зазначають це у самому формулюванні теми, наприклад: «Образ війни в романі «Людина і зброя» Е. Гемінгвея», «Тема вічного повернення в романі «Сто років самотності» Г. Гарсія Маркеса», «Шекспірівські претексти в романі «Колекціонер» Дж. Фаулза» та ін.

Окреслена проблема може бути досліджена на матеріалі кількох текстів. У такому разі дослідження матиме компаративістичний характер. «Конструювання нового ліричного суб'єкта в американській поезії бітників», «Образ *дому* в романах «Ярмарок марнославства» В. Теккерея та «Грозивий перевал» («Буреверхи») Е. Бронте», «Нова філософія *речі* у поетичному просторі С. Малларме та Й. Бродського», «Ніцшеанські й шопенгауерівські мотиви у прозі Ф. Бегбеде та М. Уельбека».

Для дослідження, відповідно до його мети та завдань, можна обирати наукові, публіцистичні тексти тощо. На це також слід вказати у формулюванні теми.

Серед критеріїв, яким має відповідати тема наукового дослідження із зарубіжної літератури, доцільно виокремити такі:

- актуальність;
- новизна і перспективність;
- наявність джерельної бази;
- доступність пізнавальним можливостям учня;
- відповідність віковим інтересам та потребам дослідника.

Тема дослідження може бути як самостійно обрана учнем, так і рекомендована йому науковим керівником. Головне, щоби вона зацікавлювала юного науковця, відкривала нові обрії володіння літературним матеріалом, розвивала широку читацьку культуру особистості.

Робота з джерелами

Предметом наукової роботи із зарубіжної літератури є безпосередньо опрацювання друкованих чи електронних джерел.

Умберто Еко, італійський науковець та відомий письменник, поділяє джерела на первинні та вторинні. До перших (першоджерела) природно зараховуються художні чи публіцистичні тексти окремих авторів, до других (критична література) – книги та статті, які науково інтерпретують письменницькі твори. Подібної класифікації дотримуються і сучасні вітчизняні дослідники цієї проблеми.

Одним із найпоширеніших серед молодих науковців способом опрацювання джерел є *реферування*. Цей підхід дозволяє у стислій формі опрацювати основні положення документу. Існує два шляхи опрацювання текстів реферуванням: пряме цитування ідей досліджуваної книги чи за допомогою парафрази. *Парафраза* – це переказування власними словами змісту якогось тексту, але без перекручувань та без додавання «чужим» думкам не притаманного смислового контексту.

Під час опрацювання джерел обов'язково на початку вказується точний *бібліографічний опис*, який знадобиться під час укладання списку використаної літератури (за взірць можна взяти «Біобібліографічний покажчик» журналу «Всесвіт», що подає історію українських перекладів світової літератури від 1925 до 2000 рр.).

Надалі визначається структура реферованого тексту та основні положення, які стосуються теми дослідження й потребують опрацювання. Перевага такого способу огляду джерел полягає в тому, що, на відміну від технічного копіювання, ви отримуете стислий переказ критичної літератури (інколи із власними коментарями окремих тез), що можна безпосередньо використати в тексті роботи, зокрема в частині огляду літературознавчих джерел.

Окрім цього, дослідник-початківець, яким є учень-член МАН України, зреферувавши потрібні документи, чіткіше уявляє структуру та концепцію дослідження обраної теми, відштовхуючись від напрацювань відомих літературознавців. А «ксерокси» у будь-якому разі передбачають огляд, нехай навіть із маркером у руці. Зрештою, відкопіювати монографічне джерело на двісті-триста сторінок є матеріально затратним способом.

Реферування літератури найкраще здійснювати за допомогою *конспекту*, тобто стислою у письмовій формі передачею тез певного наукового тексту. Така форма є лаконічною та водночас доволі зручною під час опрацювання літератури, оскільки, окрім зазначення «чужих» думок, можна вносити власні судження, визначати перспективи дослідження обраної

теми тощо. Важливо тільки при конспектуванні вказувати після запозичених ідей сторінки першоджерела, що будуть необхідні під час облікування посилань (покликань).

Початківцю-досліднику складно правильно виокремити потрібну інформацію з масиву критичної літератури за короткий час. Процес відбору необхідної літератури необхідно здійснювати через співставлення назв джерел «із тематикою власного дослідження» та обрання того тексту, який найбільше відповідає досліджуваній темі. Крім того, варто відразу визначитися з проблематикою науково-дослідницької роботи, оскільки навіть у загально сформульованій темі («*Філософські й художні особливості поезики В. Блейка*») потрібно обрати відповідний аспект інтерпретування авторських творів. Цей факт дасть можливість дослідникові зорієнтуватися щодо відбору важливої науково-критичної літератури.

При формуванні джерельної бази варто зважати на дослідження відомих авторів, що досконально опрацьовували конкретні історико-літературні проблеми упродовж тривалого часу, такі, які часто стають методологічною базою наукового дослідження, оскільки в них чітко визначено вивчені питання та окреслено перспективність подальшого шляху дослідження. Також необхідно обов'язково звернути увагу на академічні видання з історії світової літератури за окремими періодами. У виданнях такого типу творчий спадок письменників подається в діахронічному розрізі і на науковому рівні визначаються усі проблемні аспекти творчості.

Проте перед процесом реферування конкретних текстів варто для початку скласти бібліографічний список з обраної теми. Для цього потрібно скористатися найпростішим способом – відвіданням бібліотеки. Незважаючи на те, що сьогодні доволі широко розгорнуто електронну базу із зарубіжної літератури, все-таки найбільша частина літератури наявна лише в друкованому вигляді. Тим більше варто враховувати той факт, що науковий етикет вимагає опрацювання та посилання на академічні видання художніх творів, а не на сумнівні публікації «кишенькових» серій.

Відповідно до правил наукового етикету, джерела потрібно опрацювати за оригіналами, а не звертатися до способу наведення цитати із вторинного тексту. В роботі з твором світової літератури важливо, щоб дослідник був обізнаний із мовою художнього твору, аби прочитати твір не лише у перекладі, а й в оригіналі.

Перший крок роботи у бібліотеці пов'язаний з опрацюванням каталогів, які містять відомості про літературу, що є у розпорядженні установи. До того ж, саме систематизована бібліотечна картотека допоможе юному досліднику зорієнтуватися у доборі необхідного матеріалу. Як правило, в усіх бібліотеках є алфавітні та тематичні (систематизовані) каталоги. Саме з другого, на нашу думку, потрібно розпочати огляд бібліографічної бази. Адже такий показчик дає змогу окреслити тематичний вектор пошуку. Для прикладу, матеріали на тему «*Жанрово-стильові особливості творчості В. Шекспіра*» будуть розміщені в шухлядці під назвою «Англійська література кінця XVI – початку XVII століття».

Лише після детального студіювання систематизованого каталогу можна переходити до алфавітного, який укладено за абетковим розташуванням прізвищ авторів. Фактично цей показчик є допоміжним, бо дозволяє доповнити бібліографічну базу різними джерелами одного дослідника, що могли випасти із систематизованого каталогу.

Окрім цих двох каталогів, варто скористатися ще й показчиком статей із журналів та газет, у якому містяться не монографічні джерела, а короткі аналітичні матеріали з конкретних історико-літературних тем, котрі за браком фундаментальних досліджень можуть згодитися при написанні наукових робіт. Адже літературознавча стаття – це повноцінне наукове дослідження. Каталог цей також сформовано за тематичним принципом.

Лише після укладання повного бібліографічного списку можна приступати до опрацювання критичної літератури. Звичайно, міські та навіть обласна бібліотеки можуть не дати бажаного результату у пошуку потрібної літератури, але на початковому етапі, яким саме є робота в Малій академії

наук, можна обмежитися регіональними ресурсами. Для доповнення джерельної бази варто також скористатися і ресурсами інтернету, де останнім часом на спеціалізованих сайтах (див. додаток В) можна віднайти рідкісні критичні матеріали.

Зрештою, головне завдання полягає не лише у вмінні знаходити та добирати потрібну літературу, а й у спроможності самостійно аналітично опрацювати джерела. Під час опрацювання текстів такого порядку потрібно критично ставитися до ідеологічних моментів інтерпретування творів. Проблемним у цьому контексті є те, що для сучасних дослідників привабливішими видаються теми, раніше незатребувані або штучно вилучені з літературознавчого обігу. Тому складається така ситуація, що сьогоднішня літературна наука лишає поза увагою окремі теми чи персоналії, що активно студіювалися у попередній період. Як результат, останнім часом з'являються не монографічні роботи про творчість окремих митців XIX століття, а лише спорадичні наукові статті, присвячені інтерпретуванню конкретних художніх творів чи їх жанрово-стилістичних особливостей.

Укладаючи бібліографію з теми наукового дослідження, слід звернути увагу, що вона самостійно збирається учнем і може бути представлена як у вигляді електронного каталогу, записаного на магнітних носіях, так і в рукописному варіанті. Звичайно, що у доборі необхідної літератури учневі має допомогти його науковий керівник. Крім того, школярів доцільно зорієнтувати, що список літератури укладається на основі опрацювання каталогів бібліотек, зокрема, систематичного, в якому відомості про літературні джерела систематизовано за якимись ознаками, наприклад, за галузями знань: алфавітного, назви творів якого розташовані в алфавітному порядку; предметного, що містить дані про книги та брошури з конкретних проблем і галузей. Не слід забувати і про різноманітні бібліографічні довідкові видання, списки літератури у монографіях, підручниках, посібниках тощо.

Загалом, сумлінне опрацювання джерельної бази допоможе дослідникові-початківцю визначитися з концепцією наукової роботи та продемонструє його вміння працювати з критичною літературою, що є особливо важливим елементом початкового етапу літературознавчого дослідження.

Опрацювання літературних джерел з теми науково-дослідницької слід розпочинати у самостійно обраній послідовності або у порядку, запропонованому науковим керівником. Вивчення опублікованої за темою дослідження літератури можна проводити, використовуючи різні види читання

- *оглядове* (під час читання визначається та аналізується лише те, що на даний момент важливо досліднику);
- *повільне* (читання, що потребує поглибленого вчитування в текст, уважного ставлення до всіх висловлених думок);
- *вибіркове* (читання, під час якого з метою увиразнення окремих аргументів та фактів, зіставлення певної думки з загальною концепцією дослідження можна розглянути відібраний матеріал ще раз, не поспішаючи, уважно і глибоко);
- *повторне* (читання, що надає можливість краще зрозуміти прочитане, можливо, ще раз його переосмислити з метою глибшого сприйняття);
- *коментоване* (цей вид читання може бути використаний як образне докладне узагальнення та осмислення прочитаного. Коментарем літературного джерела може стати як власне тлумачення читача, так і позиції інших дослідників);
- *перерване* (читання із зупинками, яке надає можливість для занурення у власне розуміння наукової проблеми, створення власних проєкцій щодо висловлених фактів та позицій, порівняння їх з реальним авторським дослідженням);
- *швидке* (читання з метою знайти необхідну цитату, прізвище, дату тощо, тобто т. зв. «сканування» тексту. Цей вид читання доречно використовувати після повільного, вибіркового або коментованого читання певного літературного джерела).

Вивчаючи обрану літературу, недостатньо покладатися на пам'ять. Доцільно вести чіткі й лаконічні записи опрацьованих джерел так, щоб можна було без особливих труднощів зрозуміти їх суть і через деякий час. Задля цього виписки краще робити на окремих аркушах чи у спеціальному зошиті, залишаючи широкі поля для занотовування власної оцінки прочитаного.

Структура науково-дослідницької роботи

Складання *плану наукового дослідження* – наступний етап роботи учня-юного науковця МАН. Укладаючи план, слід пам'ятати, що це – перелік найважливіших питань, які потрібно буде висвітлити у ході пошукової діяльності. Тому чим докладнішим буде план, тим легше визначити основні напрямки роботи. До плану доречно в логічній послідовності внести все, що можна заздалегідь передбачити у розв'язанні досліджуваної проблеми.

Учнівська науково-дослідницька робота повинна мати чітку структуру і складатися зі „Вступу”, двох (трьох, чотирьох) розділів, висновків, списку наукової літератури, списку джерел дослідження. Робота може містити додатки у вигляді схем, таблиць, діаграм, словників тощо.

У *Вступі* обґрунтовано вибір теми, вказується її актуальність, подається огляд літератури з наукової проблеми, з'ясовуються теоретичні основи дослідження, подається робоче визначення досліджуваного явища, формулюються мета і завдання. У *Вступі* обов'язково мають бути сформульовані положення категоріального апарату (актуальність, мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження); огляд стану опрацювання визначеної проблеми в літературознавчій науці. Зокрема, передбачається, що дослідник мусить опрацювати найвідоміші та найґрунтовніші критичні джерела з обраної теми і за допомогою реферування подати стислий огляд основних положень, які безпосередньо стосуються досліджуваної теми. Проте, окрім лаконічного цитування чи переказування першоджерел, юному науковцю МАН потрібно продемонструвати власні аналітичні здібності; прокоментувавши полемічні

моменти, висловлювати власні міркування щодо окремих аспектів дослідження. Наведення ж лише об'ємних цитат із критичної літератури не є адекватним осмисленням розробки проблеми в науці. **Обсяг вступу має дорівнювати 3-5 сторінкам (10 % від загального обсягу роботи).**

Розділи повинні мати заголовки, які б не повторювали формулювання теми й відображали їх зміст. У межах розділу виділяють параграфи, пункти, які також мають свої назви. Виклад здійснюється в логічній послідовності з використанням наукового стилю мовлення. Теоретичні положення ілюструються самостійно зібраним матеріалом. У ході викладу варто посилалися на опрацьовану наукову літературу з відповідним оформленням покликань. Відомості з наукових праць подаються дослівно у вигляді цитат або близько до тексту, а в квадратних дужках після них вказують номер джерела за списком літератури, вміщеним у кінці роботи, і номер сторінки.

Кожен структурний елемент основної частини обов'язково закінчується підбиттям підсумків та узагальненням наукових результатів, досягнутих під час аналітичних дій у рамках конкретного розділу. Загалом, поділ роботи на окремі частини має відображати концепцію авторського дослідження окремої історико-літературної проблеми. Дослідник розподіляє між розділами конкретні проблеми, які потрібно розглянути в рамках інтерпретаційної стратегії.

В цілому, структурування науково-дослідної роботи можна здійснювати за проблемно-тематичним рівнем або текстовим. У першому випадку розгляд конкретного явища чи художнього твору відбуватиметься на окремих рівнях: проблематика, система персонажів, образна система тощо. У такій ситуації кожен із таких пластів найкраще розглядати у межах одного розділу, при потребі конкретизуючи окремі дрібніші елементи на рівні підрозділів. При текстовій класифікації передбачається розгляд одного процесу чи спільної проблеми у кількох творах. Відповідно поділ на розділи буде стосуватися конкретних текстів.

Висновки мають бути самостійними й відповідати сформульованим у вступі завданням. Вони логічно випливають із проведеного дослідження й не повторюють вихідних теоретичних положень, які подаються на початку дослідження. Ця частина є найважливішою у структурі науково-дослідницької роботи, оскільки автор має виявити самостійні здібності до узагальнення аналітичного матеріалу та віднайти певні закономірності історико-літературних явищ і процесів. У висновках не повинно бути розлогих художньо-публіцистичних роздумів чи пафосних маркувань за допомогою шаблонних виразів. **Висновки складають до 15 % від загального обсягу роботи.**

Бібліографія містить список використаних наукових праць, зокрема посібники, спеціальні монографії, статті, довідники, словники. Вона оформляється відповідно до сучасних вимог.

Так, наприклад, план наукового дослідження з літератури може мати такий умовний вигляд:

ВСТУП

РОЗДІЛ I. Теоретичні основи досліджуваної проблеми

1.1. ....

1.2. ....

1.3. ....

Висновки до розділу I.

РОЗДІЛ II. ....

(Формулювання цього розділу має відображати тему та предмет дослідження, методи вирішення поставленої проблеми)

2.1. ....

2.2. ....

2.3. ....

Висновки до розділу II.

ВИСНОВКИ

Список використаної літератури

Додатки

Категоріальний апарат наукового дослідження

У пошуковій роботі із зарубіжної літератури обов'язково у вступі формулюється наукова концепція дослідження, яка розуміється як система взаємопов'язаних наукових положень, що їх юний дослідник використовує для досягнення результату. Загалом, категоріальний апарат зараховує до себе кілька важливих структурних елементів, які конкретизують авторську стратегію інтерпретації певного історико-літературного явища.

Актуальність роботи – лаконічне обґрунтування наукової важливості дослідження конкретного літературного матеріалу у контексті рівня опрацювання аналізованого явища в сучасному літературознавстві.

Структура наукового дослідження може бути представлена у вигляді такої схеми:

Обґрунтування актуальності теми дослідження

Визначення об'єкта і предмета дослідження

Постановка мети й конкретних завдань дослідження

Відпрацювання гіпотези і теоретичних положень дослідження

Вибір методів дослідження

Обробка і критичний аналіз результатів дослідження

Формулювання висновків дослідження

Оформлення списку використаних джерел

Так, обґрунтування актуальності теми дослідження – перший етап роботи над будь-якою науковою роботою. На основі критичного аналізу та порівняння з уже відомими шляхами розв'язання проблеми у цій частині дослідження в лаконічній формі доводять доцільність, соціальну значущість та своєчасність вирішення даної наукової задачі. Тобто, необхідно висловити

сутність наукової проблеми, що буде вирішуватися у ході дослідження. Доцільно звернути увагу на те, що правильна постановка та ясне формулювання нових проблем часом має не менш важливе значення, аніж їх вирішення. По суті, саме вибір проблеми, якщо не цілком, то значною мірою визначає як стратегію дослідження взагалі, так і напрямок наукового пошуку зокрема. Не випадково вважається, що сформулювати наукову проблему – означає показати вміння відокремити головне від другорядного, виявити те, що вже відомо і що поки невідомо науці з предмету дослідження.

Наступний етап роботи над науковим дослідженням – це *визначення об'єкта та предмета дослідження*. Чим конкретніше сформульовано наукову проблему, тим легше визначити об'єкт і предмет наукової роботи. *Об'єкт дослідження* – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, яку обрано для вивчення у ході пошукової діяльності. *Предмет дослідження* – це те, що знаходиться в межах об'єкта дослідження у певному аспекті розгляду. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. Тобто, визначаючи об'єкт дослідження, необхідно з'ясувати, *що розглядається*, і, відповідно, предметом дослідження буде якийсь *конкретний аспект* розгляду даного об'єкта. Наприклад, об'єктом дослідження «*Тенденція постмодернізму у творах Пауло Коельо*» може бути творчість португальського письменника Пауло Коельо, предметом дослідження стали, відповідно, риси постмодерністської літератури в його творах.

Наступним етапом роботи над дослідженням має стати *формулювання мети та завдань наукової роботи*. *Мета дослідження* – це запланований результат, який має бути відображений у висновках наукової роботи. Для формулювання мети дослідження з літератури доречно використовувати такі дієслова: «*дослідити, проаналізувати, визначити, розглянути, порівняти, зіставити, дати власну інтерпретацію, встановити взаємозв'язки тощо*». Так, наприклад, метою дослідження на тему «*Принципи магічного спектаклю Дж. Фаулза в романах «Жінка французького лейтенанта» та «Волхв»*) полягає в тому, щоб визначити принципи магічного спектаклю Дж. Фаулза в його творах.

Загальна мета дослідження конкретизується в завданнях, які мають бути ретельно продумані, адже опис їх виконання має складати зміст розділів науково-дослідницької роботи, тобто сформульовані завдання мають розкривати зміст теми дослідження. Саме тому варто подбати, щоби вони були чітко визначені та розташовані у такий спосіб, коли кожне із завдань логічно впливає з попереднього.

Гіпотеза дослідження – це обґрунтоване наукове припущення про можливі способи розв'язання порушеної проблеми. Визначення гіпотези дослідження є результатом глибокого осмислення теоретичних основ наукової проблеми, практичного аналізу об'єкту дослідження. Слід звернути увагу, що розвиток гіпотези відбувається за трьома стадіями:

- а) накопичення фактичного матеріалу й висловлювання на його основі власних припущень;
- б) формування гіпотези, тобто виведення наслідків із зробленого припущення, розгортання на його основі прийнятої теорії;
- в) перевірка отриманих результатів на практиці та уточнення на її основі гіпотези.

Якщо при перевірці наслідок відповідає дійсності, то гіпотеза перетворюється на наукову теорію.

Гіпотеза дослідження має бути обґрунтована конкретними фактами та аргументами, що перетворюють її з припущення на достовірне знання. З цією метою обираються методи дослідження, які мають бути визначені відповідно до предмету, мети та завдань наукового пошуку.

Укладання списку використаних джерел

Укладання списку використаних джерел відбувається не за ієрархічними принципами (першоджерела, монографії, журнальні статті). Реєстр літератури формується в єдиному алфавітному порядку: спочатку йдуть видання кирилицею від А до Я, а за ними – латиницею. Групувати літературу за окремими структурними підрозділами не потрібно.

У бібліографічному описі конкретного джерела вказуються прізвище та ініціали автора (у випадку колективного авторства відразу зазначається назва

книги) найменування, відомості про місто видання, видавництво, рік, фізичні характеристики (кількість частин, томів, сторінок).

Оформлення бібліографічних відомостей наукових робіт регулюється державним стандартом ДСТУ 7.1:2006, що був запроваджений 1 липня 2007 року. За новими правилами розрізняються граматична та розпізнавальна (приписна) пунктуація. Так, перед та після кожного розділового знаку, окрім коми і крапки, використовується відступ в один друкований символ (Наприклад: *оформлення місця і року видання* – К.. Либідь, 1999.).

У виданнях із кількома авторами у заголовку вказуються лише ім'я та ініціали першої особи без звороту «та ін.». Але після назви джерела (у «зоні відповідальності за видання») відразу за скісною рисою наводиться повний перелік авторів, включно з особою, що зазначалася на початку книги.

Наприклад:

Гнідан О. Д. Володимир Винниченко Життя, Діяльність, Творчість навч. посібник для студ.-філол. / Гнідан О. Д., Дем'янівська Л. С. – К.. «Четверта хвиля», 1996. – 256 с.

Також, відповідно до ДСТУ 7.1:2006 обов'язковими елементами бібліографічного опису стали назва видавництва та серії видання (Серія «Критичні студії»).

Оформлення наукових статей із журналів та газет передбачає обов'язкове маркування після прізвища автора та заголовка відразу за подвійною скісною рисою (//) повної назви видання, засновників, року, видавництва, номеру та сторінок.

Наприклад:

Дроздовський Д. І. Микола Гоголь магія лялькарства чи самотність лялькаря? / Дмитро Дроздовський. // Слово і час науково-теоретичний журнал. / засн. НАН України, Ін-т літератури ім. Т.Г Шевченка, Нац. спілка письменників України. – 2009. – № 12. – С. 111-115.

Варто звернути увагу на відмінність в оформленні кількості сторінок у монографічних та періодичних джерелах. У книгах та підручниках

проставляється загальне число сторінок. Ці відомості позначаються після інформації про місце і час видання, а також якщо вказуються томи чи частини. Графічно такі дані позначаються таким чином: після дефісу вказують кількість сторінок та через проміжок в один друкований символ пишуть малу букву «с» і ставлять крапку (564 с.). Для обліку в журналах та газетах такої інформації позначають не загальну кількість сторінок, а лише обсяг, який займає наукова стаття чи рецензія. У такій ситуації спочатку вказується велика літера «С» з крапкою і лише після цього конкретні сторінки (С. 23-41.).

Подібні вимоги оформлення бібліографічних даних стосуються і джерел з інтернет-ресурсів. Електронні варіанти друкованих видань, збережені у форматі PDF, оформлюються за прикладом обліку періодичних видань. Лише додається повна інтернет-адреса сайту, де зберігається файл. Вказувати тільки електронний варіант знаходження документу без зазначення автора та назви статті не дозволяється.

Важливо враховувати те, що правильність оформлення списку джерел важлива й у випадку посилань. Якщо загальна чи конкретна кількість сторінок у бібліографічному описі не співпадатиме зі сторінками, вказаними у покликаннях, – це вважається порушенням наукової культури дослідницької роботи. Інколи така ситуація може виникати й у випадку порушення хронологічної послідовності у списку літератури у зв'язку із додаванням нових джерел. Недогляд у цьому питанні призведе до невідповідності у посиланнях номеру книги у реєстрі джерел.

Оформлення додатків науково-дослідницької роботи

Додатки в науковій роботі укладаються після списку використаних джерел, і хоча не входять до загальної нумерації сторінок у дослідженні, але впливають на визначену кількість обсягу розвідки конкурсанта МАН. Як правило, до цієї структурної частини включають інформацію допоміжного плану, тобто певні узагальнюючі таблиці, що не були внесені до основного

тексту, ілюстрації, інтерв'ю та інші матеріали. Їх позначають за допомогою великих літер української абетки (наприклад, Додаток А), але із зазначенням назви кожного додатку. Для оформлення додатків не вживаються такі букви, як Г, І, Є, І, Й, О, Ч, Ь.

Методи наукового дослідження

Літературознавчий аналіз художніх процесів чи текстів у науково-дослідницькій роботі завжди здійснюється за допомогою певних методів, тобто засобів осмислення явищ художнього світу мистецтва. Поняття методу має амбівалентну природу, і в науці існує багато його тлумачень. Таким чином, узагальнене наукове визначення цього терміну означає *систему принципів і способів організації та побудови теоретичної і практичної дослідницької діяльності у філології, підпорядковану конкретному науковому завданню, спрямованому на освоєння літературної чи лінгвістичної дійсності, досягнення пізнавальних дослідницьких цілей*.

Простіше кажучи, *методи дослідження* – це науковий інструментарій для забезпечення фактичного матеріалу й реалізації поставленої в роботі мети.

Серед методів дослідження з літератури загалом можна виокремити:

- *теоретичні*: критичний аналіз, узагальнення, систематизація досліджуваної проблеми на основі осмислення першоджерел;
- *емпіричні*: діагностичні – анкетування, опитування, інтерв'ювання, бесіди; прогностичні – експертних оцінок, моделювання; праксиметричні – аналіз ефективності результатів діяльності.

Сукупність методів та прийомів дослідження позначають терміном *методологія*.

В сучасному літературознавстві існує багато методологічних підходів до аналізу творів письменства, але більшість їх теоретично обґрунтована під впливом філософських систем ХХ століття: психоаналіз, структуралізм, постструктуралізм, герменевтика, феноменологія, феміністична критика, постколоніальна критика, міфологічна критика, семіотичний аналіз та ін.

Проте для конкурсанта МАН така система методів літературного аналізу не є адекватною в силу своєї складності та професійної невідповідності юного дослідника. Варто зосередити увагу на універсальних наукових та літературознавчих методах дослідження. До таких можна зарахувати загальнонаукові, теоретичні та експериментальні.

У науково-дослідницькій роботі МАН можна використовувати описовий та ступеневий методи. *Описовим* називають підхід, який передбачає практичне осмислення матеріалу шляхом поступового аналітичного ознайомлення з документами дослідження. Головна його функція полягає у підборі, систематизації та розгляді матеріалу. Ступеневий метод передбачає поступове розгортання матеріалу від загального – з'ясування проблем дослідницького об'єкту, до «розкриття сутності, доведення, синтезу і, нарешті, – узагальнення».

До власне літературознавчих методів зараховують:

- *компаративний аналіз* – порівняння художнього явища чи тексту на рівні схожості тематично-стильових рис з іншими творами у вітчизняній чи світовій літературах. Також під цим поняттям розуміють виявлення міжлітературних впливів, запозичень тощо;
- *формальний аналіз* – розгляд внутрішньої та зовнішньої організації твору на різних текстуальних рівнях як герметичного явища поза історико-літературним середовищем постання твору;
- *семіотичний аналіз* – дослідження тексту як системи символів та знаків.

Окрім того, на рівні середньої школи застосовуються кілька способів інтерпретації художнього тексту. Одним із таких різновидів є *сюжетний* підхід, що передбачає аналітичне осмислення жанрових та композиційних елементів літературного твору. Прикладом застосування такого методу може бути дослідження «*Сюжетно-композиційних прийомів у романі «Вежа з чорного дерева» Дж. Фаулза*».

Другий спосіб (*проблемний*) передбачає розгляд художнього тексту на проблемно-тематичному та жанрово-стильовому рівнях літературного твору,

тобто мається на увазі аналіз проблематики, системи персонажів та поетикальних особливостей. Проте третій різновид інтерпретування вибирає в себе попередні підходи, оскільки передбачає *системний аналіз* художнього тексту як цілісного явища.

Водночас, грамотне та обґрунтоване застосування новітніх методів інтерпретації художнього тексту (міфокритика, формалізм, структуралізм, фрейдистський психоаналіз, семантична поетика, постколоніальна критика тощо), безперечно, тільки сприятиме покращенню результативності дослідження. Також зазначимо, що новітні компаративістичні дослідження обов'язково передбачають елементи структуралістського, семіотичного аналізів, що поєднано з компаративним методом. Компаративний метод наявний у більшості літературознавчих досліджень, у яких ми маємо справу з кількома текстами. Проте новітні дослідження з компаративістики (у царині зарубіжної літератури) виводять нас за рамки текстуального простору художнього твору, залучаючи до аналізу інші текстові системи (візуальні, аудіальні тощо).

Мова та стиль науково-дослідницької роботи

Важливу складову науково-дослідницької роботи становить мовно-стилістичний аспект, оскільки у пошуковій роботі потрібно послуговуватися й особливими лексичними засобами.

Насамперед потрібно звернути увагу на спосіб викладу матеріалу. Для наукового тексту характерним є використання *формально-логічного прийому* організації мовних компонентів у роботі. Цей підхід найбільш адекватний для логічного та цілісного вмотивування теоретично-аналітичних положень дослідницької роботи. Зрозуміло, що у такому випадку не допускається використання у пошуковій роботі художньо-публіцистичного стилю.

Науковий спосіб лексичної організації тексту передбачає звернення до спеціальних функціонально-синтаксичних елементів, що проявляються

в тексті у формі сталих висловів і зворотів. Такі мовні форми сприяють послідовному розгортанню думки відповідно до логічних законів.

У науковому тексті для співвідношення різних частин роботи та для логічного аргументування дослідницької стратегії використовують ряд фразеологічних зворотів. Наприклад, для відображення причинно-наслідкових зв'язків вживають т. зв. «мовні кліше»: «у зв'язку із тим, що ...», «внаслідок того, що...», «крім цього» тощо. Вступні звороти зразка «отже (отож)», «таким чином», «вищесказане дає можливість (допомагає) окреслити такі висновки» вказують на узагальнення раніше аналізованого матеріалу й використовуються, як правило, у частині підведення підсумків.

Вставні слова «по-перше», «по-друге», «на завершення викладеного» вказують на логічно-послідовне аргументування теоретично-аналітичних положень дослідницької концепції. Проте при використанні таких числівникових зворотів для структурування доказового матеріалу наукового дослідження потрібно уважно стежити, щоб така ієрархічна формула не набула усіченого (неповного) вигляду. Вживання вставних слів «по-перше» обов'язково передбачає застосування й наступних числівникових зворотів («по-друге», «по-третє» тощо).

Слова «однак», «проте» вказують на присутність протиставлення між різними частинами викладеного матеріалу. Для виявлення логічних зв'язків на різних рівнях наукового тексту вживають такі звороти: «поряд із тим», «в результаті» тощо.

Загалом, специфіка наукової лексики впливає з потреби висловлювати логічну сумісність між різними пластами розвідки за допомогою синтаксично-стилістичних засобів, тим самим зберігаючи цілісність наукової концепції.

Наукова культура вислову також передбачає маркування дослідницького авторського начала не за допомогою займенника першої особи однини «я», а відповідного займенника множини – «ми». Як наслідок, утворюються такі лексичні конструкції для висловлення дослідницьких думок у роботі як «ми

вважаємо», «на нашу думку» тощо. Використання форми множини інспіровано науковим етикетом, що надає тексту об'єктивності та свідчить про долученість автора до колективу наукової спільноти. Умберто Еко форму «ми» розглядає не як імперативне суб'єктивне начало, а в контексті діалогічного комунікування між автором та читачем, що не можна вмістити в рамках індивідуально-вузької форми «я».

Виклад матеріалу у науково-дослідницькій роботі має бути чітким, логічним та з використанням спеціального термінологічного апарату. Новий тлумачний словник української мови під визначенням «термін» розуміє «слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя». У літературознавчих студіях вживання спеціальних термінів стосується теоретико-літературних понять. Дослідник має чітко окреслити арсенал затребуваних термінів та не вживати суперечливі тлумачення щодо одного й того самого поняття. Проте в літературознавстві часто існує проблема поліфонічного трактування одного теоретичного явища, що може заплутати молодого дослідника. У такому випадку потрібно, подавши покликання на авторитетні джерела, навести різні визначення однієї й тієї ж категорії в науковій літературі. Але в такій ситуації автор змушений обрати якусь одну інтерпретацію або намагатись синтезувати. Проте в будь-якому варіанті обов'язково потрібно обґрунтувати дослідницький вибір, щоб не створювалася ситуація внутрішньої термінологічної неузгодженості, що призведе до алогічності викладу матеріалу та хибних висновків.

У науковому тексті потрібно уникати смислових та лексичних повторів та недоречних трактувань загальновідомих положень. Наприклад, теза «відомий англійський письменник В. Шекспір» містить зайву інформацію, оскільки й так усе зрозуміло про англійськість та популярність зарубіжного митця.

Загалом перед дослідниками-початківцями зарубіжної літератури постає доволі дразлива ситуація із засиллям у літературознавчій науці шаблонних

характеристик творчості окремих письменників чи цілих літературних періодів. Недосвідченому науковцю важко долати такі непередбачувані перешкоди і багато хто потрапляє в тенета ідейно забарвлених інтерпретацій творів письменства. Наприклад, щодо використання у тексті стереотипних фраз совєтської літературної науки: «*поет-демократ*», «*представники національно-буржуазної інтелігенції*», «*прагнення трудящих до соціального визволення*», «*революційно-демократичні письменники*» тощо. Молодий дослідник має пам'ятати, що такі маркування є відображенням впливу комуністичної ідеології на наукову методологію, лексику та стилістику.

Водночас, у науковій роботі не толерується вживання побутових, сленгових та діалектичних висловів. Літературознавчі дослідження передбачають відповідну наукову складність. Хоча переобтяження мови за рахунок надлишкового вживання термінів у тих випадках, де це не є необхідним, також не виправдано.

Робота не повинна містити граматичні, орфографічні та пунктуаційні помилки. Відповідно до вимог *Вищої атестаційної комісії* дозволено у чистовому варіанті наукової роботи здійснювати виправлення. Зокрема, це стосується друкарських помилок, описок та орфографічних неточностей, які виявилися під час технічного оформлення наукової роботи. Такі помилки можна *виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою та нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту (фрагменту малюнка) машинописним способом*. Подібних виправлень у тексті роботи допускається не більше як два на сторінці.

У процесі аналізу та узагальнення матеріалу слід дотримуватися наукової етики, тому не можна перекручувати факти, висувати безпідставні ідеї, чужі думки видавати за власні. Кожна цитата, кожна авторська думка дослідників, що були використані у тексті наукової роботи, обов'язково мають супроводжуватися посиланням на джерело. Звернімо увагу, що цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо і те, і те знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження компіля-

тивності роботи, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеного матеріалу. Посилання на джерела в тексті дослідження роблять згідно з їх місцем у списку літератури, беручи у квадратні дужки номер джерела в переліку та через кому вказують сторінку або сторінки, де розміщена висловлена думка у зазначеному джерелі.

Слід наголосити, що при оформленні наукових робіт як дослідницького, так і реферативного різновидів неприпустимим є запозичення чужих праць без посилань на них. Якщо ж такі прикрі випадки будуть виявлені, то робота має бути знята з конкурсу.

Вимоги до оформлення наукового дослідження

Науково-дослідницькі роботи у структурі МАН із зарубіжної літератури оформлюються відповідно до державного стандарту України ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення» та «Основних вимог до дисертацій та авторефератів дисертацій» (див.. «Бюлетень ВАК України». – 2007 – № 6. – С. 9-17).

Дослідження потрібно набирати за допомогою текстового редактора Microsoft Word та роздруковувати на принтері на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм). Розмір основного шрифту має бути 14 кегль, назв структурних підрозділів – 16 кегль, напівжирний. Для оформлення наукових робіт використовується полторний міжрядковий інтервал.

Обсяг основного тексту наукового дослідження має становити до 30 друкованих сторінок. У роботі необхідно залишати поля таких розмірів: ліве – не менше 20 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – 20 мм. Відступ абзацу має складати 10 мм.

Кожну структурну частину, за винятком підрозділів наукової роботи, треба починати з нової сторінки. До загального обсягу дослідження не входять додатки й таблиці. Але усі сторінки підлягають єдиній нумерації.

Нумерація сторінок та структурних підрозділів (підпунктів) роботи подається арабськими цифрами без знака №, але розділи роботи, тобто окремі частини дослідження, позначаються римськими цифрами (РОЗДІЛ I).

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який зараховують до загальної нумерації сторінок роботи, але номер сторінки на ньому не вказують. Нумерація сторінок проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Щодо нумерації назв структурних частин роботи, то існують свої правила. Так, вступ, висновки, список використаних джерел не позначають порядковими номерами, але розділи чи підрозділи обов'язково нумеруються. У таких випадках число в найменуванні структурного підрозділу зазначають після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

У вимогах до оформлення наукових робіт передбачається окрема процедура і щодо структуризації підрозділів у межах однієї частини, що безпосередньо впливає з їхньої нумерації. Оформлення номера підрозділу проводиться таким чином: ставиться номер розділу і порядковий номер підрозділу, між якими ставлять крапку, а в «кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу)» та вказаний у тому самому рядку заголовок структурної частини.

Вимоги до оформлення відгуків та рецензій на наукове дослідження учнів

Науково-дослідницька робота із зарубіжної літератури обов'язково має бути оцінена відповідними фахівцями (досвідченими вчителями, науковцями, спеціалістами певної галузі). На конкурс-захист наукових робіт разом із дослідженням, оформленим відповідно до вимог, що висувуються до робіт такого типу, подаються відгук наукового керівника та рецензія.

Відгук наукового керівника має розкривати такі положення:

- актуальність теми дослідження та рівень її складності;
- вміння учня працювати з літературними джерелами з теми дослідження, критично їх оцінювати й узагальнювати;
- уміння школяра користуватися сучасними методами дослідження;

- ставлення учня до роботи, його організованість і самостійність, творчий підхід та ініціативність під час підготовки дослідження.

Зміст *рецензій* має відображати результати аналізу та оцінки роботи з таких питань:

- актуальність і складність обраної теми;
- самостійність та повнота викладу матеріалу;
- ступінь обґрунтованості положень дослідження;
- достовірність і новизна наукових тверджень;
- відповідність результатів виконаного дослідження меті та завданням роботи;
- аргументованість висновків;
- можливості впровадження результатів роботи;
- стиль і грамотність оформлення дослідження.

Оцінка наукових положень і результатів дослідження має бути об'єктивною та відбивати як позитивні, так і негативні аспекти роботи. Зокрема, в рецензії подаються зауваження щодо змісту дослідження, наголошується на висновках і твердженнях, що викликають сумніви, пропонуються рекомендації щодо подальшого розв'язання поставленої проблеми дослідження, вказуються можливі шляхи практичного використання результатів дослідження (наприклад, може стати основою для розробки спецкурсів та факультативів, заслуговує на опублікування у фахових виданнях тощо).

Відгук і рецензії мають бути підписані і скріплені печаткою установи за місцем роботи того, хто їх готував.

Оцінювання та захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН

Науково-дослідницькі роботи учнів-членів Малої академії наук із зарубіжної літератури оцінюються за такими критеріями:

- актуальність і складність теми дослідження;
- наукове та практичне значення роботи;
- повнота викладення матеріалів дослідження;

- глибокий аналіз творів у єдності їх ідейно-естетичної сутності з використанням вивчених теоретико-літературних понять та аргументована власна оцінка художнього тексту;
- емоційне, особистісне сприйняття аналізованих творів у широкому культурологічному контексті на основі власного розуміння та естетичного переживання;
- уміння зіставляти, узагальнювати, вести наукову дискусію;
- обґрунтованість і достовірність наукових положень і висновків;
- самостійність і творчий характер дослідження;
- грамотне, відповідно до сучасних норм, оформлення наукового дослідження;
- науковий стиль викладення матеріалу;
- уміння користуватися довідковою літературою;
- наявність посилань на використані джерела.

Оцінювання конкурсної роботи МАН науковим керівником відбувається у формі написання на учнівську розвідку рецензії, тобто наукового висновку щодо якості дослідження. У короткій письмовій формі зосереджують увагу на позитивних сторонах учнівської роботи, наголошують на результатах, яких вдалося досягти, та констатують, чи відповідає вона критеріям, що висуваються до праць такого рівня. Також відзначається суть і кількість недоліків, що знижують вартість дослідження (за наявності), на зауваження потрібно буде давати вмотивовану відповідь під час захисту. Висновок підписується рецензентом і завіряється печаткою.

Захист науково-дослідницької роботи МАН – це публічне представлення автором результатів власного дослідження історико-літературних питань. Мета такого заходу – виявлення ерудиції, орієнтування у досліджуваному матеріалі та логіки мислення дослідника, а також необхідність переконатися у самостійності наукової діяльності та вмінні презентувати здобутки перед широкою аудиторією.

Процедура захисту складається з доповіді учня та її обговорення у формі запитань від учасників та журі. Регламент виступу обмежується 8-10 хвилинами. Захист оцінюється за такими критеріями:

- аргументація вибору теми та розкриття суті дослідження з урахуванням особистого внеску дослідника;
- логічність, чіткість, лаконічність викладу матеріалу, використання наочних матеріалів (мультимедійна презентація);
- повнота, вичерпність відповідей;
- культура мовлення;
- активна, кваліфікована участь у веденні дискусій.

У виступі потрібно відобразити актуальність, мету і завдання роботи, окреслити аспект дослідження, коротко зупинитися на результатах та аргументовано викласти висновки роботи. Під час виголошення доповіді варто використовувати наочні засоби, які краще сприймаються аудиторією, ніж інформація «на слух». Для цього найкраще застосовувати програму *Power Point*, що входить до стандартного пакету *Microsoft Office*. У цій частині учень може подавати інформацію, яка логічно пов'язується з його виступом. У мультимедійній презентації можна також використовувати різні таблиці, що у систематизованому вигляді розкривають результати дослідження, або уривки аналізованих текстів з авторськими коментарями. Зрештою, можна проявити і творчий підхід до використання наочних засобів.

Доповідач має бути готовий до запитань від інших учасників та членів журі щодо досліджуваної теми. Саме така форма спілкування найкраще виявляє готовність конкурсанта МАН до вияву своїх найсильніших сторін під час дискусії. Він повинен продемонструвати наукову компетентність, ерудицію та культуру поведінки.

Важливим елементом захисту є також здатність брати кваліфіковану участь в обговоренні інших історико-літературних питань, недовічених до його власної теми. Професійність у ставленні запитань іншим учасникам щодо їх роботи виявляє загальний рівень підготовки учня та дає певне

уявлення про його наукову компетентність. Але не варто зловживати в цьому компоненті поверховими запитаннями, на зразок: «А що Вам найбільше сподобалося в цьому творі?» або «Чи прочитаєте інші твори цього автора?». Це свідчитиме лише про низький ступінь обізнаності у питаннях літератури та неможливості практичного застосування шкільних знань.

В ході підготовки до виступів у школярів, зазвичай, виникає низка запитань:

- як сформулювати ту чи іншу думку, щоб зробити її більш ясною;
- яким чином розподілити матеріал доповіді;
- як використати наявні факти й аргументи.

Тому доцільно підготувати рекомендації доповідачам, які мають сприяти формуванню культури виступів учнів. Наведемо один із варіантів порад для виступаючих:

1. Доповідь має бути короткою та чіткою.
2. Завдання доповідача – переконати слухачів, довести свої головні тези.
3. Для вирішення поставленої мети добре подумайте над таким:
  - якою бачиться вам структура вашого виступу;
  - які думки та почуття ви хочете викликати у слухачів;
  - які прийоми (риторичні запитання, зіставлення фактів, інтонаційні засоби) залучення уваги слухачів ви використаєте у своїй промові;
  - які приклади з творів літератури чи інших видів мистецтв включите до свого виступу;
  - стежте за правильністю мовлення під час виступу, звертайте увагу на плеоназми (мовленнєва надмірність), тавтологію (повторення спільнокореневих слів), невиправдане використання вставних зворотів та речень, слів-паразитів, мовленнєвих штампів.

Готуючи доповідь, слід також мати на увазі, що за 10 хвилин, які надаються під час захисту, у нормальному темпі можна проголосити 4-5 сторінок друкованого тексту (через 1,5 інтервала), тому варто подбати, щоби вкластися у відведений час.

Міністерство освіти і науки України
Рівненська Мала академія наук учнівської молоді
Відділення філології та мистецтвознавства
Секція «Зарубіжна література»

Інтерпретація міфу про Орфея в західноєвропейських літературах XIX-XX ст.

Науково-дослідницька робота
учениці 11-А класу
Рівненської гуманітарної гімназії
Іваненко Івanni Іванівни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та історії світової літератури
Рівненського інституту слов'янознавства
Київського славистичного університету
Приходько Оксана Юрійвна

РІВНЕ – 2011

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I Міфокритика як напрям у новітніх літературознавчих дослідженнях. 7	
1.1. Поняття про міф у сучасній літературознавчій теорії	
1.2. Міф про Орфея: генеза, потрактування.....	
1.2.1. М. Бланшо як теоретик орфічного міфу	
1.2.2. Теорія міфем К. Леві-Строса	
Висновки до РОЗДІЛУ I.....	13
РОЗДІЛ II Інтерпретація міфу про Орфея в європейській літературній традиції	
2.1. Еволюція міфологічного образу в європейській літературній традиції	14
2.2. Особливості використання міфу про Орфея у творчості С. Малларме	16
2.3. Особливості використання міфу про Орфея у творчості Ф. Кафки	19
2.4. Порівняльний аналіз використання міфу про Орфея у С. Малларме і Ф. Кафки.....	
Висновки до РОЗДІЛУ II.....	22
ВИСНОВКИ	27
Список використаних джерел	29
Додатки	31

Художні тексти

1. <http://www.vsesvit-journal.com>
2. <http://ae-lib.org.ua/>
3. <http://www.lib.ru>
4. <http://www.utoronto.ca/elul/Main-Ukr.html>
5. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/Index_Lit.php
6. <http://ukrlib.com>

Літературна критика

1. <http://www.vsesvit-journal.com>
2. <http://litakcent.com/>
3. <http://exlibris.org.ua>
4. <http://ae-lib.org.ua/>
5. <http://www.ukrlit.vn.ua/>
6. <http://ukrlit.blog.net.ua>
7. <http://chtyvo.org.ua>
8. <http://ukrlife.org>
9. <http://sumno.com/>

Літературознавчі журнали та газети

1. <http://www.vsesvit-journal.com>
2. <http://magazines.russ.ru/>
3. <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/>
4. <http://www.nbu.gov.ua/portal/>
5. <http://www.slovoichas.in.ua/>

Електронні бібліотеки

1. <http://www.nbu.gov.ua/>
2. <http://www.library.lviv.ua/>
3. <http://www.library.ukma.kiev.ua>
4. <http://www.lib.rv.ua/>
5. <http://lib-gw.univ.kiev.ua/>
6. <http://www.library.ukma.kiev.ua/>
7. <http://www.uosa.uar.net/php/lib/>

Приклади бібліографічних записів (за новими вимогами ВАК від 2009 р.)

Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

Опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. У бібліографічному описі можуть бути тільки обов'язкові чи обов'язкові та факультативні елементи. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа. Їх наводять у будь-якому описі.

Проміжки між знаками та елементами опису є обов'язковими і використовуються для розрізнення знаків граматичної і приписаної пунктуації.

1. Посилання на книгу:

а) за прізвищем одного чи кількох авторів:

Наливайко Д.С. Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму підруч. / Д.С. Наливайко – К. Заповіт, 1997 – С. 16-17 (посилання на конкретну сторінку)

(тире між номерами сторінок не виділяється пропусками)

Французька п'еса XX-го століття. – К. Основи, 1993. – 484 с. (посилання на всю працю)

Бегбеде Фредерік. 1,499€. – Харків Фоліо, 2003. – 220 с.

три автори:

Драч І.Ф. Григорій Сковорода / І.Ф. Драч, С.Б. Кримський, М.В. Попович. – К. : Наукова думка, 1984. – С.41.

б) за назвою:

якщо книга має більше 3 авторів, то вона описується за заголовком. Після заголовку книги та відомостей, що відносяться до заголовку, за косою рискою у квадратних дужках наводяться відомості про відповідальність за видання, в яких указують або всіх авторів, або перших трьох зі словами - та ін. Під заголовком описуються також словники, довідники, матеріали конференції тощо.

чотири автори:

Методика викладання зарубіжної філології / [Вітвицький В.В., Кисляченко М.Ф., Лобастов І.В., Нечипорук А.А.]. – К. Гене́за, 2006. – 106 с.

п'ять і більше авторів:

Література Англії XX століття : навч. посіб. / [Шахова К.О., Жлуктенко Н.Ю., Павличко С.Д.]; за ред. К.О. Шахової. – К. Либідь, 1993. – С. 4-5.

в) без автора:

Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва. – К. : Вид. Центр "Академія", 1997. – С. 57.

2. Посилання на багатомні видання:

Апокрифи і легенди з українських рукописів : у 5 т. / [зібрав, упоряд. і пояснив Іван Франко]; [передм. Я. Мельник]. – Репр. вид. – Львів : ЛІНУ ім. І. Франка, 2006. –

Т. 1 Апокрифи старозавітні. – Репр. вид. 1896 р. – 2006. – 512 с.

Т. 2 Апокрифи новозавітні. Апокрифічні євангелія. – Репр. вид. 1899 р. – 2006. – 532 с.

Сковорода Григорій. Твори / Г Сковорода: у 2 т. – К. Обереги, 1994. – Т. 1. – С. 35-36.

Українська літературна енциклопедія: у 5 т. – К. Наукова думка, 1993. – Т. 3 – С. 126-127.

Франко Іван. Зібрання творів: у 50 т. / І. Франко – К. : Наукова думка, 1983. – Т. 40. – С. 283.

3. Посилання на перекладне видання:

Святий Августин. Сповідь / Святий Августин; [пер. з латин. Ю. Мушак]. – К. : Основи, 1999. – 319 с.

4. Посилання на статті:

а) із книг, хрестоматій, збірників:

Мельник В. Модернізм української прози і генеза, розвиток, історичне значення / В. Мельник // Літературознавство: Матеріали II-ого конгресу Міжнародної асоціації українців (Харків, 26-29 серпня 1996) / відп. ред. О.В. Мишанич. – К. : Обереги, 1996. – С. 430-440.

Костецький І. Близнята ще зустрінуться / Ігор Костецький // Близнята ще зустрінуться. Антологія драматургії української діаспори. / упор. та автор передмови Л. Залеська-Онишкевич. – Львів Час, 1997 – С. 189-253.

б) із журналів:

Дроздовський Д. І. Літературне дежа-вю про спільність композиційних сценаріїв у повісті "Ася" І. Тургенева й романі "Перехресні стежки" І. Франка / Дмитро Ігорович Дроздовський // Дивослово. – 2008. – № 12. – С. 43-47

Харчук Р Покоління постепокси (Проза) / Роксана Борисівна Харчук // Дивослово. – 1998. – № 1. – С. 6-13.

в) з енциклопедій:

Хижняк З. І. Могила Петро Симеонів, чернече ім'я Петро // Києво-Могилянська академія в іменах, XVII-XVIII ст.: енцикл. вид. / [упоряд. З.І. Хижняк; за ред. В.С. Брюховецького]. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – С.370-374.

г) з іноземного журналу:

Kafalenos M. Toward a Typology of Indeterminacy in Postmodernist Narrative / M. Kafalenos // Comparative Literature. – 1992. – Vol.44, № 4. – P.384.

д) із газет:

якщо в газеті понад 8 сторінок, то необхідно вказати сторінки, на яких розміщена стаття.

Підлісна Г Діккенс і його герої / Г Підлісна // Зарубіжна література. – 1998. – № 1(65). – С. 3.

Білоцерківець Н. Література на роздоріжжі / Н. Білоцерківець // Критика. Рецензії. Есе. Огляди. – 1997. – Число 1. – С. 28-29.

е) із зібрання творів:

Смілянська В.Л. Літературна творчість Миколи Костомарова / В.Л. Смілянська // Костомаров М. Твори: у 2 т. – К. Дніпро, 1990. – Т.1. – С. 5-10.
Лисяк-Рудницький І. Микола Хвильовий / І. Лисяк-Рудницький // Лисяк-Рудницький І. Историчні есе: у 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т. 2. – С. 115-119.

5. Посилання на дисертації і автореферати дисертацій:

Шалагінов Б.Б. "Фауст" Й.В. Гете і проблема духовної сутності людини в німецькій літературі на рубежі 18-19 ст.. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філолог. наук: спец. 10.01.04 / Шалагінов Борис Борисович. – К., 2003. – 383 с.
Яковенко С.М. Польська літературна критика раннього модернізму.. автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук: спец. 10.01.03 «Література слов'янських країн» / Яковенко Сергій Миколайович; Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. – К., 2001. – 20 с.

6. Посилання на архівне (неопубліковане) джерело.

У бібліографічному описі архівних джерел необхідно послідовно зазначити назви матеріалу, архіву, номери фонду, опису, справи та аркуша.

При повторному згадуванні архіву можна подавати його скорочену назву, наприклад: Центральний Державний архів вищих органів влади й управління України ЦДАЕЮ України, Центральний Державний архів громадських організацій України ЦДАГО України.

Назва документа у посиланні, як правило, не вказується.

Скорочення означають:

Ф. фонд

Оп. опис

Спр. справа

Арк. аркуш, аркуші

Зв. зворот аркуша.

Наукове товариство ім. Шевченка // Львівська наукова бібліотека імені В. Стефаніка НАН України. Від. рукописів. – Ф. 1, оп. 1, спр. 78. – Арк. 1–7; Спр. 499/1. – Арк. 1–92; Спр. 499/10. – Арк. 1–9; Оп. 2, спр. 56, 57.

Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 1061, оп. 1, спр. 8–12; Ф. 1063, оп. 3, спр. 1–3.

7. Посилання на рецензію.

Дроздовський Д. І. Наукове паломництво до Гіппокрени [рецензія] / Д. І. Дроздовський. // Слово і час. – 2008. – № 11. – С. 83-87 – Рец. на кн. Микитенко Ю. Сяйво Гіппокрени. – К.: Вид. дім «Всесвіт», 2008.

Квіт С. Світ(ло) українського бароко / С. М. Квіт // Слово і час. – 1996, №2. – С. 84-85. – Рец. на кн.: Макаров А. Світло українського Бароко / А. Макаров. – К.: Мистецтво, 1994., Ушкалов Л. Світ українського Бароко / Л. Ушкалов. – Харків: Око, 1994.

8. Посилання на інтернет-видання.

Іларіон [митрополит] Київський. Слово про закон і благодать / [митрополит] Іларіон Київський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/>.

Якщо в тексті наводиться цитата чи переклад певної думки, то у підрядкових посиланнях зазначаються всі необхідні елементи опису.

- у тексті «У сучасному поетичному процесі простежуються три головні естетично-стильові течії...»
- у посиланні – Моренець В. Сучасна українська лірика: модель жанру / В. Моренець // Сучасність. – 1996. – № 6. – С. 94.

Якщо в тексті наводиться прізвище автора, то в посиланнях прізвище автора й назва праці повторюються / «Світле і темне» Харчук Р

- у тексті: стаття Р. Харчук має стати імпульсом до ширшої розмови про сучасний роман.
- у посиланні Харчук Р. Світле і темне / Р.Б. Харчук // Сучасність. – 1996. – №6. – С.101.

Якщо повторюється посилання.

Якщо посилання на той самий твір повторюються, то наводиться тільки прізвище автора, ініціали та назва твору. Дозволяють не писати останні слова довгих назв, замінюючи їх трикрапкою:

Гундорова Т.І. Проявлення слова... Дискурс раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація / Т.І. Гундорова. – С. 12.

- Якщо робляться підряд посилання на одне й те саме джерело, то в наступному посиланні пишуть «Там само» й зазначають відповідні сторінки. У посиланнях на багатотомні, серійні видання, окрім сторінок зазначають номер тому, випуску (частини), рік, місяць, число:

Там само. – С. 87

Там само. – Т. 1. – С. 35.

Там само. – 1995. – Вип. 2. – С. 47

- Якщо на одній сторінці подаються підряд посилання на різні твори, надруковані в одному виданні, то у наступних посиланнях замість відомостей про видання наводяться слова «Там само» із зазначенням сторінок:

Наливайко Д. Проблема натуралізму в українській літературі / Д. Наливайко // Літературознавство: Матеріали III-ого конгресу Міжнародної Асоціації україністів (Харків, 26-29 серпня 1996 р.) / відп. ред. О.В. Мишанич – К.: Обереги, 1996. – С. 118-131.

Коптілов В. І. Котляревський – реформатор українського віршування / В.І. Коптілов // Там само. – С. 60-65.

Посилання можуть робитися у квадратних дужках за списком літератури, укладеної за алфавітом, або за порядком цитування.

Якщо посилання на багатотомне видання, у квадратних дужках вказується номер позиції в списку літератури та через кому номер тому, ще через кому номер сторінки.

Якщо посилання робиться на певні сторінки видання і саме ці сторінки вказані у списку літератури, то у квадратних дужках подається тільки номер позиції в списку літератури.

Посилання можуть бути також посторінковими із суцільною нумерацією або номери посилань починатимуться на кожній сторінці з цифри "1"

**Перелік орієнтовних тем
науково-дослідницьких робіт із зарубіжної літератури**

1. Барокова символіка у драмі-містерії «Життя – це сон» П. Кальдерона де ля Барки.
2. Мотив сну (оніричний дискурс) у середньовічній і ренесансній літературах (на матеріалі творів Данте, Шекспіра тощо).
3. Образ *Прекрасної дами* в сонетах Данте, Петрарки та Шекспіра: порівняльний аналіз.
4. Роль вставних новел у романі «Пригоди Дон Кіхота...» М. Сервантеса.
5. Функціонування сюжету про Ромео і Джульєтту у світовій літературі.
6. Жанрова форма «роману дороги» та його англійські версії (аналіз твору за вибором).
7. «Робінзонада» та її форми в англійському романі ХХ ст.
8. Фарс як драматургічний прийом у комедіях Ж.-Б. Мольєра («Тартюф», «Міщанин-шляхтич» та ін.).
9. Інтерпретація давньогрецького міфу у трагедіях «Антигона» Софокла і Ж. Расіна.
10. Діалектика образів Фауста й Мефістофеля у трагедії «Фауст» Й.В. Гете.
11. Біблійні мотиви і образи та їхнє функціонування у трагедії «Фауст» Й.В. Гете.
12. Жанрово-художня роль епіграфів у поемі Дж. Г. Байрона «Корсар».
13. Тема *генія* і *натхнення* в німецькій літературі XVIII-XIX ст.
14. Романтична рецепція Шекспіра (Тік, Ф. Шлегель, Шеллінг).
15. Романтична рецепція «Дон Кіхота» Сервантеса (Тік, Ф. Шлегель, Шеллінг).
16. Ієнські романтики (Новаліс, Ф. Шлегель) про «Вільгельма Мейстера» Й.В. Гете.
17. Тема мистецтва в афоризмах і романі Новаліса.
18. «Магічний ідеалізм» у романі Новаліса «Генріх фон Офтердинген»
19. Музичні новели Е. Т. А. Гофмана: аналіз романтичних поглядів на музику.
20. «Код да Вінчі» Д. Брауна в «Еліксирах диявола» Е. Т. А. Гофмана.
21. Природа й функції фантастичного в англійському готичному романі кінця XVIII-початку XIX ст.
22. Екзистенційні стани у новелах О'Генрі.
23. Мотив морального падіння жінки в романах «Нана» Е. Золя та «Повія» Панаса Мирного.
24. Анна Кареніна – Емма Боварі: паралелі долі.
25. Поетика імпресіонізму в ліриці Поля Верлена.
26. Естетична концепція «Поетичного мистецтва» Поля Верлена в його поезії.
27. Архетип дому й дороги в романах Ч. Діккенса.
28. Топос провінції та столиці у романі В. Теккерея «Ярмарок суєти».

29. Образ Доріана Грея в однойменному романі Оскара Вайльда та сучасних екранізаціях роману.
30. Інтерпретація біблійної легенди про Іоанна Хрестителя в п'єсі «Саломея» О. Вайльда.
31. Особливості жанру літературної казки у творчості О. Вайльда.
32. Автоінтертекстуальні зв'язки між «Портретом митця замолоду» та «Уліссом» Дж. Джойса.
33. Характер і міф у романі Дж. Джойса «Улісс».
34. Потік свідомості у структурі романів Дж. Джойса та В. Вулф.
35. Інтертекстуальність психологічного есе Дж. Джойса «Джакомо Джойс».
36. «Одіссея» Гомера як жанровий і міфологічний претекст роману «Улісс» Дж. Джойса.
37. Філософські символи в романній прозі Дж.Г. Лоуренса.
38. Міфопоетика прози В. Вулф.
39. Феміністичні тенденції в сучасному англійському романі (у творах Дж. Фаулза).
40. Художнє новаторство романів Дж. Фаулза.
41. Інтертекстуальність образів роману «Колекціонер» Дж. Фаулза.
42. Шекспірівські мотиви й теми в романі Дж. Фаулза «Колекціонер».
43. Шекспірівські мотиви й теми в романі Дж. Фаулза «Волхв»/«Маг».
44. Притчово-алегоричні мотиви романів В. Голдінга «Володар мух», «Шпиль».
45. Інтерпретація античних міфів у драматургії Ж.П. Сартра та А. Камю.
46. Тема «маленької людини» у творах А. Чехова та А. Камю: порівняльний аналіз.
47. Наталі Саррот і традиція літератури «внутрішнього монологу».
48. Роль символу у драмі «Сліпі» М. Метерлінка.
49. Творчість Г. Ібсена й нова європейська драма.
50. Феміністичні мотиви/тема емансипації у драмах Г. Ібсена (на прикладі п'єс «Ляльковий дім», «Гедда Габлер» тощо).
51. Інтерпретація античного міфу про Пігмаліона в п'єсі «Пігмаліон» Б. Шоу.
52. Модерність архаїки /способи художнього освоєння/: Гуцульщина в «Тінях забутих предків» М. Коцюбинського й Гуральщина в «Легенді Татр» К. Тетмайєра.
53. Порівняльний аналіз казково-міфологічних елементів «Весілля» С. Виспянського й «Лісової пісні» Лесі Українки.
54. Образ Дон Жуана у творчості Мольєра, Байрона та Лесі Українки: порівняльний аналіз.
55. Інтелектуальна проза В. Берента: у пошуку європейських аналогій.
56. Скамандрити й неокласики: спроба типологічного зіставлення.
57. Поетика абсурду у драмі «Носороги» Е. Йонеско.

58. Проблема авторства «Дон Кіхота» М. Сервантеса: на матеріалі оповідання «П'єр Менар – автор Дон Кіхота» Х.Л. Борхеса.
59. Образ Гренуя в романі П. Зюскінда «Парфумер» та кіноверсії.
60. Жанр притчі в європейській та американській літературах ХХ ст.
61. Фольклорні мотиви та сюжети в романі «Сто років самотності» Г. Гарсія Маркеса.
62. Взаємодія історії та міфу в романі «Полковнику ніхто не пише» (або «Сто років самотності») Г. Гарсія Маркеса.
63. Символіка кольорів у романі «Майстер і Маргарита» М. Булгакова.
64. «Двоїстість» хронопоту у романі «Майстер і Маргарита» М. Булгакова.
65. Документалізм як прийом відтворення дійсності в романах «Архіпелаг ГУЛАГ» О. Солженицина й «Сад Гетсиманський» Івана Багряного.
66. Тема трагічної сповідальності у п'єсі «Контрабас» П. Зюскінда.
67. Концепція антигероя в романі «Запахи» («Парфуми») П. Зюскінда.
68. Жанрові особливості роману-хроніки «Запахи» («Парфуми») П. Зюскінда.
69. Постмодерністські стратегії в сучасному англійському романі (на матеріалі романів І. Мак'юена, Д. Лоджа, М. Драбл, А.С. Байатт, М. Геддона та ін.).
70. Творчість П. Коельо як зразок масової літератури.

Список рекомендованої методичної літератури

1. Державний стандарт України. Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення. ДСТУ 3008-95 [Електронний ресурс] / Держстандарт України. – Режим доступу: www.isdiplom.com/doc/DSTU_3008-95.doc. Назва з екрана.
2. Довідник здобувача наукового ступеня: Зб. нормативних документів та інформаційних матеріалів питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації/ Упор. Ю.І. Цеков. – К.: Редакція Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України, 1999. – 64 с.
3. Еко У Як написати дипломну роботу: гуманітарні науки / Еко У ; пер. за ред. О. Глотова. – Тернопіль Мандрівець, 2007 – 224 с.
4. Ковалів Ю.І. Абетка дисертанта: методологічні принципи написання дисертації: посібник / Ковалів Ю.І. – К. Твім інтер, 2009. – 460 с.
5. Лесин В.М. Як працювати з книгою: Метод. посіб. – К.: Вища школа, 1998. – 71 с.
6. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з літературознавства на 3 році навчання факультету гуманітарних наук / Національний університет «Києво-Могилянська Академія». – К. Національний університет «Києво-Могилянська Академія», 1997 – 9 с.
7. Методичні рекомендації юному науковцю МАН щодо написання та захисту науково-дослідницької роботи / Рівненська Мала академія наук учнівської молоді. – Рівне, 2007 – 30 с.
8. Мороз І.В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1997. – 56 с.
9. Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій / Вища атестаційна комісія // Бюлетень ВАК України. – 2007 – № 6. – С. 9-17
10. П'ятницька-Позднякова І. Основи наукових досліджень у вищій школі: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / П'ятницька-Позднякова І. – К., 2003. – 321 с.
11. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня: Метод. поради / Автор-упорядник Л.А. Пономаренко, доктор тех. наук, професор. – К.: Редакція Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України, 1999. – 80 с.

Список рекомендованої наукової літератури

Базові підручники із зарубіжної літератури й теорії світової літератури та естетики:

1. Блум Г. Західний канон книги на тлі епох / Г. Блум, [пер. з англ. Р. Семківа]. – К.: Факт, 2007. – 720 с.
2. Будний В. В. Порівняльне літературознавство: підручник для студ. вищих навч. закл. / Будний В. В., Ільницький М. М. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 430 с.
3. Галич О. А. Теорія літератури: підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. / Галич О. А., Назарець В. М., Васильєв Є. М., О. А. Галич (наук.ред.). – Вид. 4-те, стер. – К.: Либідь, 2008. – 488 с.
4. Денисова Т. Н. Історія американської літератури ХХ століття / Т. Н. Денисова. – К.: Довіра, 2002. – 318 с.
5. Література. Теорія. Методологія / упоряд. Д. Уліцька; [пер. з пол. С. Яковенка]. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 543 с.
6. Літературознавча енциклопедія : У 2 т. / авт.-уклад. Ковалів Ю. В. – Т. 1. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 608 с. – (Серія «Енциклопедія ерудита»).
7. Літературознавча енциклопедія : У 2 т. / авт.-уклад. Ковалів Ю. В. – Т. 2. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 624 с. – (Серія «Енциклопедія ерудита»).
8. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів [та ін.]. – К.: ВЦ «Академія», 1997 – 752 с. – (Серія «Nota bene»).
9. Лосев А. Ф. Естетика Возрождения. Исторический смысл эстетики Возрождения / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1998. – 750 с.
10. Наливайко Д. С. Компаративістика й історія літератури / Д. С. Наливайко. – Х.: Акта, 2008. – 428 с.
11. Наливайко Д. С. Теорія літератури й компаративістика / Д. С. Наливайко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 347 с.
12. Павличко С. Д. Теорія літератури / С. Д. Павличко. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2009. – 679 с.
13. Пахаренко В. І. Основи теорії літератури : навчально-методичний посібник / Пахаренко В. І. – К.: Генеза, 2007 – 296 с.
14. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література. Від античності до початку ХІХ сторіччя: Історико-естетичний нарис. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 355 с.

Проблеми поетики

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів, 1996.
2. Арістотель. Поетика. – К., 1967
3. Ауэрбах Э. Мимесис. – М., 1976.
4. Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики. – М., 1975.
5. Бахтин М. Эстетика словесного творчества. – М., 1979.
6. Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів. – К., 2008.
7. Буало Н. Поетичне мистецтво. – К., 1967.
8. Вельфлін Г. Основные понятия истории искусства. – М., 1930.
9. Веселовский А. Историческая поэтика. – Л., 1940.
10. Виноградов В. Проблема авторства и теория стилей. – М., 1961.
11. Гегель Г. В. Ф. Различия родов поэзии // Гегель Г. В. Ф. Лекции по эстетике: в 4 т. – Т. 3. – М., 1971.
12. Гринцер П. Поэтика слова // Вопросы литературы. – 1984. – № 1.
13. Зарубежная эстетика и теория литературы XIX-XX вв. – М., 1987
14. Историческая поэтика. Литературные эпохи и типы художественного сознания. – М., 1994.
15. Кожин В. Происхождение романа. – М., СПб., 1963.
16. Кожин В. Теория литературы. Основные проблемы в историческом освещении. – М., 1964.
17. Компаньон А. Демон теории. – М., 2001.
18. Копытянская Н. Понятие «жанр» в его устойчивости и изменчивости. – М., 1986; или // Контекст, 1986.
19. Косиков Г. К теории романа: роман Нового времени // Филологические школы и их роль в систематизации научных исследований. – Смоленск, 2007
20. Косиков Г. О генезисе и основных особенностях жанрового содержания романа // Филологические науки. – 1972. – № 4.
21. Кристева Ю. Разрушение поэтики // Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму. – М., 2000.
22. Кроче Б. Эстетика как общая наука о выражении и как общая лингвистика. – М., 2000.
23. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / під ред. Ю. Коваліва. – К., 2007
24. Литературные манифесты западноевропейских романтиков. – М., 1980.
25. Лосев М. Проблемы художественного стиля. – К., 1994.
26. Лукач Г. Душа и формы: Эссе. – М., 2006.
27. Мелетинский Е. Введение в историческую поэтику эпоса и романа. – М., 1986.
28. Мелетинский Е. Историческая поэтика новеллы. – М., 1990.
29. Наливайко Д. Искусство: направления, течения, стили: в 2 т. – К., 1981, 1985.

30. Поляков М. Вопросы поэтики и художественной семантики. – М., 1972.
31. Потебня А. Эстетика и поэтика. – М., 1976.
32. Проблема жанра в литературе Средневековья. – М., 1994.
33. Проблемы метода и жанра в зарубежной литературе. – М., 1981.
34. Томашевский Б. Теория литературы. Поэтика. – М., 1996.
35. Тынянов Ю. Н. История литературы. Критика. – СПб., 2001.
36. Уэллек Р., Уоррен О. Теория литературы. – М., 1978.
37. Фрейденберг О. Поэтика сюжета и жанра. – М., 1997.
38. Шкловский В. О теории прозы. – М., 1984.
39. Шлегель Ф. Эстетика, философия, критика: В 2 т. – М., 1983.
40. Эйхенбаум Б. М. О поэзии. – Л., 1969.
41. Эйхенбаум Б. М. О прозе. – Л., 1969.
42. Frye N. Anatomy of Criticism. – Princeton and Oxford, 1996.

Теорія літератури

1. Адорно Т. Теорія естетики. – К., 2002.
2. Аверинцев С. С. Софія-Логос. Словник / С. С. Аверинцев. – К. Дух і Літера, 2007. – 656 с.
3. Арто А. Театр и его двойник. – СПб., 2000.
4. Бланиш М. Простір літератури. – Л., 2007
5. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика. – К., 2001.
6. Гайдеггер М. Дорогою до мови. – Львів, 2007
7. Хайдеггер М. Исток художественного творения // Работы и размышления разных лет. – М., 1993. – С. 47-132.
8. Джемс В. Многообразие религиозного опыта. – СПб., 1992.
9. Мамардашвили М. Необходимость себя. – М., 1996.
10. Ніцше Ф. Народження трагедії // Ніцше Ф. Повне зібрання творів. – Львів, 2004. – Т.1. – С. 11-130.
11. Ніцше Ф. Філософія у трагічну епоху греків // Там само. – С.663-724.
12. Франк С.Л. Духовные основы общества: Введение в социальную философию. – М., 1992.
13. Лімборський І. Європейські літератури і глобалізація національне і глобальне у просторі художньої свідомості / І. В. Лімборський // Всесвіт. – №№ 5-6. – 2008. – С. 152-156.
14. Лімборський І. Ситуація пост-просвітництва : глобалізація versus націоцентризм / І. В. Лімборський // Всесвіт. – №№ 5-6. – 2007. – С. 188-192.

Англійська література

1. Аникст А. А. Шекспир. Ремесло драматурга / А. А. Аникст. – М. : Сов. писатель, 1974. – 607 с.
2. Аникст А. А. Творчество Шекспира / А. А. Аникст. – М. Худ. лит., 1963. – 615 с.
3. Аникст А. Новое в изучении Шекспира. Вопросы биографии, авторства и текстологии / А. А. Аникст // Вопросы литературы. – 1959. – № 8. – С. 178-198.
4. Соколянский М.Г. Западноевропейский роман эпохи Просвещения. Проблемы типологии. – К.- Одесса, 1983.
5. Шкловский В. Английский классический роман // Шкловский В. Избр. в 2-х томах. – Т.1. – М. Худож. лит-ра, 1983. – С.108-230.
6. Література Англії ХХ ст. ; За ред. проф. К. А.Шахової. – К. Либідь, 1993.
7. Жлуктенко Н. Ю. Английский психологический роман ХХ в. – К.. Изд-во КГУ, 1988.
8. Павличко С. Д. Лабіринти мислення. Інтелектуальний роман сучасної Великобританії. – К., 1993.
9. Бандровська О. Творчість Девіда Лоджа і академічний контекст. – К.,1998.
10. Вікно в світ. Література Західної Європи. Велика Британія. Ірландія. – К. Незалежний центр наукових досліджень в Україні. – 2001. – Число 3.
11. Дроздовський Д. Так помирають святі // Всесвіт
http://vsesvit-journal.com/index.php?option=com_content&task=view&id=539&Itemid=41
12. Набоков В. Лекции по зарубежной литературе (Остен. Диккенс. Джойс.) – М. : Независимая газета, 1998.
13. Жанровое разнообразие современной прозы Запада. – К. : Наук. думка, 1989.
14. Взаимодействие формы и содержания в реалистическом художественном произведении. – К. : Наук. думка, 1988. – С. 3-92.
15. Жанровые разновидности романа в зарубежной литературе ХУІІІ-ХХ вв. – К.-Одесса Вища школа, 1985.
16. Шведов Ю. Ф. Вильям Шекспир. Исследования / Ю. Ф. Шведов , [ред. Я. Н. Засурский]. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1977 – 394 с.

Французька література ХХ століття

1. Жене Жан. Покоївки. – Л. : „Кальварія” – 2005.
2. Жене Жан. Щоденник злодія. – К. : Юніверс, 2001.
3. Камю Альбер. Вибрані твори у 3-х томах. – Харків : Фоліо, 1996-1997

4. *Сартр Жан-Поль*. Мур, Слова, Нудота. – К. : Основи, 1993.
5. *Понж Франсис*. На стороне вещей. – М. : Гнозис, 2000.
6. *Роб-Грийе*. В лабиринте. – СПб. : Азбука, 1999.
7. *Саррот Наталі*. Дитинство. Золоті плоди. – К. : Пульсари, 2001.
8. *Уэльбек М.* Элементарные частицы. – М., 2001.
9. *Чоран Эмиль*. После конца истории. – М. : Симпозиум, 2003.
10. *Французька п'еса ХХ-го століття*. – К. : Основи, 1993.